

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 4ης Μαρτίου 2010*

Στην υπόθεση C-241/08,

με αντικείμενο προσφυγή του άρθρου 226 ΕΚ λόγω παραβάσεως, η οποία ασκήθηκε στις 2 Ιουνίου 2008,

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους D. Recchia και J.-B. Laignelot, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Γαλλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενης από τους G. De Bergues και A.-L. During,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-C. Bonichot, πρόεδρο του τετάρτου τμήματος, προεδρεύοντα του δευτέρου τμήματος, C. W. A. Timmermans, K. Schiemann, P. Kūris και L. Bay Larsen (εισηγητή), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott
γραμματέας: R. Grass

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 25ης Ιουνίου 2009,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με την προσφυγή της, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ζητεί από το Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι η Γαλλική Δημοκρατία, παραλείποντας να θεσπίσει όλες τις αναγκαίες νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις για την ορθή μεταφορά στην εθνική έννομη τάξη του άρθρου 6, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ L 206, σ. 7, στο εξής: οδηγία περί οικοτόπων), παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την εν λόγω οδηγία.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση

- 2 Το άρθρο 2, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων ορίζει ότι, κατά τη λήψη μέτρων σύμφωνα με την εν λόγω οδηγία, λαμβάνονται υπόψη οι οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές απαιτήσεις, καθώς και οι περιφερειακές και τοπικές ιδιομορφίες.
- 3 Το άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας περί οικοτόπων ορίζει τα εξής:

«2. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε στις ειδικές ζώνες διατήρησης να αποφεύγεται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες έχουν ορισθεί, εφόσον οι ενοχλήσεις αυτές θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις σημαντικές όσον αφορά τους στόχους της παρούσας οδηγίας.

3. Κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεδεμένο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του. Βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη.

4. Εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων και ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, ένα σχέδιο πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000. Το κράτος μέλος ενημερώνει την Επιτροπή σχετικά με τα αντισταθμιστικά μέτρα που έλαβε.

[...]»

Η εθνική κανονιστική ρύθμιση

4 Το άρθρο L. 414-1, παράγραφος V, του Κώδικα Περιβάλλοντος ορίζει τα εξής:

«Οι τόποι Natura 2000 αποτελούν αντικείμενο μέτρων τα οποία σκοπούν στη διατήρηση ή στην επαναφορά σε ικανοποιητική κατάσταση και στη μακροπρόθεσμη συντήρηση των φυσικών οικοτόπων και των πληθυσμών των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας που αποτέλεσαν την αιτία για την οριοθέτηση των τόπων αυτών. Οι τόποι Natura 2000 αποτελούν επίσης αντικείμενο κατάλληλων προληπτικών μέτρων προκειμένου να αποφευχθούν η χειροτέρευση των ίδιων αυτών φυσικών οικοτόπων και οι ενοχλήσεις που μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά τα ίδια αυτά είδη.

Τα μέτρα αυτά καθορίζονται σε συνεργασία, μεταξύ άλλων, με τους ενδιαφερομένους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και με τις ενώσεις αυτών, καθώς και με τους εκπροσώπους των ιδιοκτητών, των προσώπων που εκμεταλλεύονται και αυτών που χρησιμοποιούν τα αγροτεμάχια και τις εκτάσεις που περιλαμβάνονται στον οικείο τόπο.

Λαμβάνουν υπόψη τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και αμυντικές απαιτήσεις, καθώς και τις περιφερειακές και τοπικές ιδιομορφίες. Προσαρμόζονται στις συγκεκριμένες απειλές εις βάρος των εν λόγω φυσικών οικοτόπων και ειδών. Δεν απαγορεύονται οι ανθρώπινες δραστηριότητες, εφόσον δεν έχουν σημαντικές επιπτώσεις επί της συντηρήσεως ή επαναφοράς σε ικανοποιητική κατάσταση διατηρήσεως αυτών των φυσικών οικοτόπων και αυτών των ειδών. Αλιεία, υδατοκαλλιέργειες, θήρα και λοιπές κυνηγετικές δραστηριότητες, οι οποίες ασκούνται υπό τις προϋποθέσεις που τάσσει η κείμενη νομοθεσία και στις περιοχές που αυτή ορίζει, δεν αποτελούν δραστηριότητες οι οποίες προκαλούν ενοχλήσεις ή παρεμφερείς επιπτώσεις.

Τα μέτρα λαμβάνονται στο πλαίσιο των συμβάσεων ή των χαρτών που προβλέπει το άρθρο L. 414-3 ή κατ'εφαρμογήν νομοθετικών ή διοικητικών διατάξεων, ιδίως αυτών που αφορούν τα εθνικά πάρκα, τα φυσικά θαλάσσια πάρκα, τα φυσικά καταφύγια, τους βιοτόπους ή τους χαρακτηρισμένους τόπους.»

- 5 Το άρθρο L. 414-2, παράγραφος I, πρώτο εδάφιο, του Κώδικα Περιβάλλοντος προβλέπει ότι, για κάθε τόπο Natura 2000, ένα έγγραφο στοχοθεσίας καθορίζει τους προσανατολισμούς διαχειρίσεως, τα μέτρα του άρθρου L. 414-1, τη διαδικασία θέσεώς τους σε εφαρμογή και τις συνοδευτικές δημοσιονομικές ρυθμίσεις.
- 6 Το άρθρο L. 414-3, παράγραφος I, του κώδικα αυτού ορίζει τα εξής:

«Για την εφαρμογή του εγγράφου στοχοθεσίας, οι φορείς εμπραγμάτων και ενοχικών δικαιωμάτων επί των αγροτεμαχίων που περιλαμβάνονται στον οικείο τόπο καθώς και οι επαγγελματίες και όσοι χρησιμοποιούν τις θαλάσσιες εκτάσεις που βρίσκονται στον τόπο αυτόν μπορούν να συνάψουν συμβάσεις με τη διοικητική αρχή, καλούμενες “συμβάσεις Natura 2000”. [...]

Η σύμβαση Natura 2000 περιλαμβάνει ένα σύνολο δεσμεύσεων συμβατών προς τους προσανατολισμούς και τα μέτρα που ορίζει το έγγραφο στοχοθεσίας, σχετικά με τη διατήρηση και, ενδεχομένως, την αποκατάσταση των φυσικών οικοτόπων και των ειδών που οδήγησαν στη δημιουργία του τόπου Natura 2000. [...]

[...]»

- 7 Κατά το άρθρο L. 414-4, παράγραφος I, του εν λόγω κώδικα:

«Τα προγράμματα ή σχέδια εργασιών, έργων ή περιβαλλοντικής διαχείρισεως που χρήζουν αδειοδοτήσεως ή διοικητικής εγκρίσεως, και των οποίων η εκτέλεση μπορεί να επηρεάσει σημαντικά κάποια περιοχή του δικτύου Natura 2000, αποτελούν το αντικείμενο εκτιμήσεως των επιπτώσεών τους υπό το πρίσμα των σκοπών της διατηρήσεως του τόπου. Για αυτά εκ των ανωτέρω προγραμμάτων τα οποία προβλέπονται από νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις και τα οποία δεν υπόκεινται σε μελέτη επιπτώσεων, η εκτίμηση διεξάγεται βάσει της διαδικασίας που προβλέπουν τα άρθρα L. 122-4 επ. του παρόντος κώδικα.

Οι εργασίες, τα έργα ή η περιβαλλοντική διαχείριση που προβλέπουν οι συμβάσεις Natura 2000 απαλλάσσονται από τη διαδικασία της εκτιμήσεως της προηγούμενης παραγράφου.»

- 8 Κατά το άρθρο R. 414-21, παράγραφος III, σημείο 1, ο αιτών πρέπει να δηλώνει τους λόγους για τους οποίους δεν υπάρχει κάποια άλλη ικανοποιητική λύση για την υλοποίηση του προγράμματος ή του σχεδίου, οσάκις αυτό μπορεί να έχει σημαντικά επιβλαβή αποτελέσματα στην κατάσταση διατηρήσεως των φυσικών οικοτόπων και των ειδών.

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

- 9 Στις 18 Οκτωβρίου 2005, η Επιτροπή απηύθυνε στη Γαλλική Δημοκρατία έγγραφο οχλήσεως, με το οποίο της γνωστοποίησε τις αμφιβολίες της ως προς το συμβατό της γαλλικής νομοθεσίας προς το άρθρο 6, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.
- 10 Κρίνοντας την από 7 Φεβρουαρίου 2006 απάντηση των γαλλικών αρχών μη ικανοποιητική, η Επιτροπή απηύθυνε, στις 15 Δεκεμβρίου 2006, αιτιολογημένη γνώμη στη Γαλλική Δημοκρατία με την οποία την κάλεσε να λάβει τα αναγκαία μέτρα ώστε να συμμορφωθεί προς την αιτιολογημένη γνώμη εντός δύο μηνών από της κοινοποίησής της. Οι γαλλικές αρχές απάντησαν στην εν λόγω αιτιολογημένη γνώμη με έγγραφο της 28ης Φεβρουαρίου 2007.
- 11 Στις 2 Ιουνίου 2008, η Επιτροπή άσκησε την υπό κρίση προσφυγή.

Επί της προσφυγής

Όσον αφορά το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων

Επί του παραδεκτού

- 12 Διαπιστώνεται ότι, καίτοι ο νόμος 2006-1772, της 30ής Δεκεμβρίου 2006, περί των υδάτων και του υδάτινου περιβάλλοντος (*JORF* της 31ης Δεκεμβρίου 2006, σ. 20285), τροποποίησε τις επίμαχες εθνικές διατάξεις, οι τροποποιήσεις που επήλθαν, όπως υπογραμμίζει η Επιτροπή, χωρίς να αντιλέξει η Γαλλική Δημοκρατία, δεν μεταβάλλουν ουσιωδώς τις εν

λόγω διατάξεις και δεν ασκούν επιρροή επί των αιτιάσεων τις οποίες εξέθεσε η Επιτροπή με το έγγραφο οχλήσεως και με την αιτιολογημένη γνώμη.

- 13 Συνεπώς, οι αιτιάσεις που αφορούν το ασύμβατο του άρθρου L. 414-1, παράγραφος V, τρίτο εδάφιο, τρίτη και τέταρτη περίοδος, του Κώδικα Περιβάλλοντος είναι παραδεκτές.

Επί της πρώτης αιτιάσεως, αφορώσας την άνευ διακρίσεως εφαρμογή του κριτηρίου περί των «σημαντικών επιπτώσεων» ως προς τη χειροτέρευση των οικοτόπων και ως προς τις βλαπτικές για τα είδη ενοχλήσεις

— Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 14 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το άρθρο L. 414-1, παράγραφος V, τρίτο εδάφιο, τρίτη περίοδος, του Κώδικα Περιβάλλοντος, ορίζοντας ότι οι ανθρώπινες δραστηριότητες δεν απαγορεύονται στους τόπους Natura 2000 εκτός αν έχουν σημαντικές επιπτώσεις επί της συντηρήσεως ή επαναφοράς, σε ικανοποιητική κατάσταση διατηρήσεως, των φυσικών οικοτόπων και των ειδών, εφαρμόζει το κριτήριο των «σημαντικών επιπτώσεων», αδιακρίτως, τόσο ως προς τη χειροτέρευση των οικοτόπων όσο και ως προς τις βλαπτικές για τα είδη ενοχλήσεις, και είναι, κατά συνέπεια, ανακριβές και λιγότερο αυστηρό από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων. Συγκεκριμένα, η τελευταία αυτή διάταξη επιβάλλει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε στις ειδικές ζώνες διατηρήσεως να αποφεύγονται, αφενός, η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών και, αφετέρου, οι βλαπτικές για τα είδη ενοχλήσεις, εφόσον οι εν λόγω ενοχλήσεις έχουν σημαντικές επιπτώσεις όσον αφορά τους σκοπούς της οδηγίας αυτής. Επομένως, οι βλαπτικές για τα είδη ενοχλήσεις είναι συνήθως χρονικώς περιορισμένες και μπορούν μέχρι ενός ορισμένου σημείου να γίνουν ανεκτές, αντιθέτως προς τη χειροτέρευση των οικοτόπων, η οποία μπορεί να ορισθεί ως φυσική υποβάθμιση που πλήττει τους

οικοτόπους αυτούς και απαγορεύεται πλήρως, δεδομένου ότι η διακινδύνευση ενός οικοτόπου είναι σοβαρότερη από την ενόχληση που βλάπτει ένα είδος.

- 15 Μολονότι η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι το άρθρο L. 414-1, παράγραφος V, πρώτο εδάφιο, του Κώδικα Περιβάλλοντος διακρίνει, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων, μεταξύ της ανάγκης αποφυγής της χειροτερέυσεως των οικοτόπων και της ανάγκης αποφυγής των βλαπτικών για τα είδη ενοχλήσεων, δεδομένου ότι το κριτήριο των «σημαντικών επιπτώσεων» προβλέπεται μόνο για τις ενοχλήσεις αυτές, προσάπτει εντούτοις στην επίμαχη γαλλική νομοθεσία ότι δεν προβαίνει στη διάκριση αυτή όταν ρυθμίζει ειδικώς, στο άρθρο L. 414-1, παράγραφος V, τρίτο εδάφιο, του Κώδικα Περιβάλλοντος, τις ανθρώπινες δραστηριότητες τις οποίες δεν μπορούν να απαγορεύουν οι αρμόδιες αρχές εφόσον δεν έχουν σημαντικές επιπτώσεις.
- 16 Η Γαλλική Δημοκρατία ισχυρίζεται ότι, κατά το άρθρο L. 414-1, παράγραφος V, πρώτο εδάφιο, του Κώδικα Περιβάλλοντος, πρέπει σε κάθε περίπτωση να αποφεύγεται η χειροτέρευση των οικοτόπων, σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων. Εντούτοις, το άρθρο L. 414-1, παράγραφος V, τρίτο εδάφιο, του κώδικα αυτού επιτρέπει να μην τάσσεται απαρέγκλιτη απαγόρευση στις ανθρώπινες δραστηριότητες που δεν έχουν σημαντικές επιπτώσεις επί της διατηρήσεως των οικοτόπων. Τέτοιες δραστηριότητες θα μπορούσαν, δυνάμει του άρθρου L. 414-1, παράγραφος V, πρώτο εδάφιο, του εν λόγω κώδικα, να αποτελέσουν αντικείμενο μέτρων κατάλληλων για την αποφυγή τόσο της χειροτερέυσεως των οικοτόπων όσο και των βλαπτικών για τα είδη ενοχλήσεων.
- 17 Κατά τη Γαλλική Δημοκρατία, συνδυάζοντας την απαίτηση της διατηρήσεως των οικοτόπων και των ειδών με τη συνέχιση των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων που σέβονται την απαίτηση αυτή, το άρθρο L. 414-1, παράγραφος V, τρίτο εδάφιο, του Κώδικα Περιβάλλοντος είναι σύμφωνο προς τους σκοπούς της οδηγίας περί οικοτόπων και προς το άρθρο 2, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής, το οποίο ορίζει ότι, κατά τη λήψη μέτρων, λαμβάνονται υπόψη οι οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές απαιτήσεις, καθώς και οι περιφερειακές και τοπικές ιδιομορφίες. Αντιθέτως, η άποψη της Επιτροπής δεν συμβιβάζεται προς τις απαιτήσεις της εν λόγω οδηγίας.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 18 Το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων θεσπίζει γενική υποχρέωση λήψεως καταλλήλων μέτρων προστασίας, συνισταμένων στην αποφυγή της χειροτερεύσεως των οικοτόπων καθώς και στην αποφυγή των βλαπτικών για τα είδη ενοχλήσεων οι οποίες ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις, λαμβανομένων υπόψη των σκοπών της οδηγίας αυτής.
- 19 Επισημαίνεται συναφώς ότι το άρθρο L. 414-1, παράγραφος V, πρώτο εδάφιο, του Κώδικα Περιβάλλοντος προβλέπει ότι οι τόποι Natura 2000 αποτελούν αντικείμενο κατάλληλων προληπτικών μέτρων προκειμένου να αποφευχθεί η χειροτέρευση των φυσικών οικοτόπων και οι διαταραχές που μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά τους πληθυσμούς των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας οι οποίοι αποτέλεσαν την αιτία για την οριοθέτηση των οικοτόπων.
- 20 Όσον αφορά τις ανθρώπινες δραστηριότητες, το άρθρο L. 414-1, παράγραφος V, τρίτο εδάφιο, του Κώδικα Περιβάλλοντος διευκρινίζει ότι τα μέτρα αυτά δεν συνεπάγονται την απαγόρευση των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων, εφόσον αυτές δεν έχουν σημαντικές επιπτώσεις επί της συντηρήσεως ή επαναφοράς σε ικανοποιητική κατάσταση διατηρήσεως αυτών των φυσικών οικοτόπων και αυτών των ειδών.
- 21 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι το τρίτο εδάφιο της παραγράφου V του άρθρου L. 414-1 του Κώδικα Περιβάλλοντος πρέπει να ερμηνεύεται από κοινού με το πρώτο εδάφιο της εν λόγω παραγράφου V και υπό το πρίσμα αυτού.

- 22 Προκειμένου να κριθεί αν η αιτίαση την οποία προέβαλε η Επιτροπή είναι βάσιμη, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, εναπόκειται στην Επιτροπή να αποδείξει την ύπαρξη της προβαλλόμενης παραβάσεως. Αυτή οφείλει να προσκομίσει στο Δικαστήριο όλα τα στοιχεία που είναι αναγκαία για την εκ μέρους του διαπίστωση της παραβάσεως, χωρίς να μπορεί να στηριχθεί σε οποιοδήποτε τεκμήριο (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2008, C-293/07, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 32 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 23 Εν προκειμένω, η Επιτροπή απλώς ισχυρίστηκε κατ' ουσίαν ότι, προκειμένου να διασφαλισθεί η προσήκουσα μεταφορά του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων, το άρθρο L. 414-1, παράγραφος V, τρίτο εδάφιο, του Κώδικα Περιβάλλοντος πρέπει να απαγορεύει όλες τις χειροτερεύσεις, ακόμη και αν δεν έχουν σημαντικές επιπτώσεις. Απομονώνοντας κατά τον τρόπο αυτόν την ανωτέρω διάταξη και μη λαμβάνοντας αρκούντως υπόψη το άμεσο κανονιστικό πλαίσιο εντός του οποίου αυτή εντάσσεται, η Επιτροπή παρέλειψε, μεταξύ άλλων, να αποδείξει ότι τα κατάλληλα μέτρα που λαμβάνονται βάσει του άρθρου L. 414-1, παράγραφος V, πρώτο εδάφιο, του εν λόγω κώδικα δεν είναι ικανά να αποτρέψουν τη χειροτέρευση των οικοτόπων, υπό την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας.
- 24 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν αποδείχθηκε ότι το άρθρο L. 414-1, παράγραφος V, του Κώδικα Περιβάλλοντος, θεωρούμενο στο σύνολό του, δεν συνιστά προσήκουσα μεταφορά του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων, υπό την έννοια της πρώτης αιτιάσεως.
- 25 Κατά συνέπεια, η πρώτη αυτή αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.

Επί της δεύτερης αιτιάσεως, αφορώσας τον γενικό ισχυρισμό περί του μη οχλούντος χαρακτήρα ορισμένων δραστηριοτήτων

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 26 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το άρθρο L. 414-1, παράγραφος V, τρίτο εδάφιο, τέταρτη περίοδος, του Κώδικα Περιβάλλοντος, το οποίο προβλέπει ότι η αλιεία, οι υδατοκαλλιέργειες, η θήρα και οι λοιπές κυνηγετικές δραστηριότητες, οι οποίες ασκούνται υπό τις προϋποθέσεις που τάσσει η κείμενη νομοθεσία και στις περιοχές που αυτή ορίζει, δεν αποτελούν δραστηριότητες οι οποίες προκαλούν ενοχλήσεις ή παρεμφερείς επιπτώσεις, δεν διασφαλίζει σαφή, ακριβή και πλήρη μεταφορά του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων στην εσωτερική έννομη τάξη. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι κάποιες δραστηριότητες είναι σύμφωνες προς κανονιστική ρύθμιση, όταν δεν είναι βέβαιο ότι η ρύθμιση αυτή λαμβάνει υπόψη τις προσήκουσες απαιτήσεις για συγκεκριμένο τόπο, δεν σημαίνει ότι μπορεί γενικώς να υποστηριχθεί ότι οι δραστηριότητες αυτές δεν προκαλούν ενοχλήσεις.
- 27 Η Επιτροπή ισχυρίζεται, ειδικότερα, ότι το έγγραφο στοχοθεσίας, στο οποίο παραπέμπει ο νομοθέτης, δεν λαμβάνει υπόψη τις απαιτήσεις που προσιδιάζουν σε συγκεκριμένο τόπο, κατά το μέτρο που το εν λόγω έγγραφο, προϊόν συμβάσεως, δεν σκοπεί στη ρύθμιση δραστηριοτήτων όπως η θήρα ή η αλιεία και ουδόλως έχει δεσμευτικό χαρακτήρα, δεδομένου ότι δεν προβλέπει κυρώσεις.
- 28 Η Γαλλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι μετέφερε ορθώς το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων στην εθνική έννομη τάξη, θεσπίζοντας την αρχή ότι, κατά το μέτρο που οι δραστηριότητες της υδατοκαλλιέργειας και της θήρας ασκούνται σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, δεν οχλούν και ότι, κατά συνέπεια, τεκμαίρονται ως σύμφωνες με τους σκοπούς διατηρήσεως που επιδιώκονται στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου Natura 2000.

29 Παραδεχόμενη μεν ότι το έγγραφο στοχοθεσίας δεν προβλέπει άμεσα εφαρμοστέα κανονιστικά μέτρα, η Γαλλική Δημοκρατία υπογραμμίζει ότι τα αναγκαία κανονιστικά μέτρα, τα οποία είναι κατάλληλα για τον οικείο τόπο, εγκρίνονται κατόπιν με απόφαση των αρμοδίων αρχών, η οποία συμπληρώνει την ισχύουσα γενική ρύθμιση. Επιπλέον, επισημαίνει ότι η γενική ρύθμιση των δραστηριοτήτων ιχθυοκαλλιέργειας και θήρας ενδέχεται να αφορά περιοχές που προσδιορίζονται και οριοθετούνται σύμφωνα με οικολογικά κριτήρια και να συνεπάγεται τον καθορισμό ποσοστώσεων σχετικών με τα θηράματα και τα αλιεύματα.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

30 Υπενθυμίζεται, πρώτον, ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η παράγραφος 2 του άρθρου 6 της οδηγίας περί οικοτόπων και η παράγραφος 3 του άρθρου αυτού σκοπούν στη διασφάλιση του ίδιου επιπέδου προστασίας (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 7ης Σεπτεμβρίου 2004, C-127/02, *Waddenvereniging* και *Vogelsbeschermingsvereniging*, Συλλογή 2004, σ. I-7405, σκέψη 36, καθώς και της 13ης Δεκεμβρίου 2007, C-418/04, *Επιτροπή κατά Ιρλανδίας*, Συλλογή 2007, σ. I-10947, σκέψη 263).

31 Δεύτερον, επισημαίνεται ότι, όσον αφορά το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η δυνατότητα γενικής απαλλαγής ορισμένων δραστηριοτήτων, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, από την υποχρεωτική εκτίμηση των επιπτώσεων στον οικείο τόπο δεν είναι σύμφωνη προς τη διάταξη αυτή. Συγκεκριμένα, η απαλλαγή αυτή δεν είναι δυνατό να διασφαλίσει ότι οι εν λόγω δραστηριότητες δεν θα βλάψουν την ακεραιότητα του προστατευόμενου τόπου (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 2006, C-98/03, *Επιτροπή κατά Γερμανίας*, Συλλογή 2006, σ. I-53, σκέψεις 43 και 44).

32 Κατά συνέπεια, λαμβανομένου υπόψη του όμοιου επιπέδου προστασίας το οποίο επιδιώκουν η παράγραφος 2 του άρθρου 6 της οδηγίας περί οικοτόπων και η παράγραφος 3 του άρθρου αυτού, το άρθρο L. 414-1, παράγραφος V, τρίτο εδάφιο, τέταρτη

περίοδος, του Κώδικα Περιβάλλοντος, ορίζοντας κατά γενικό τρόπο ότι ορισμένες δραστηριότητες, όπως η θήρα ή η αλιεία, δεν οχλούν, δεν είναι δυνατό να κριθεί ως σύμφωνο προς το άρθρο 6, παράγραφος 2, εκτός αν διασφαλίζεται ότι οι ως άνω δραστηριότητες δεν προκαλούν καμία ενόχληση δυνάμενη να επηρεάσει σημαντικά την επίτευξη των σκοπών της εν λόγω οδηγίας.

- 33 Συναφώς, η Γαλλική Δημοκρατία ισχυρίζεται ότι καταρτίζεται ένα έγγραφο στοχοθεσίας για κάθε τόπο και ότι το έγγραφο αυτό αποτελεί τη βάση για τη λήψη ειδικών μέτρων που έχουν ως σκοπό τη συνεκτίμηση των οικολογικών απαιτήσεων που προσιδιάζουν στον οικείο τόπο. Προσθέτει επίσης ότι η άσκηση των επιμέσων δραστηριοτήτων σύμφωνα με την εφαρμοστέα επ' αυτών γενική κανονιστική ρύθμιση καθιστά δυνατό να λαμβάνονται υπόψη περιοχές που προσδιορίζονται και οριοθετούνται σύμφωνα με οικολογικά κριτήρια ή να καθορίζονται ποσοστώσεις σχετικές με τα θηράματα και τα αλιεύματα.
- 34 Ως εκ τούτου, πρέπει να εξετασθεί αν τέτοια μέτρα ή τέτοιοι κανόνες πράγματι διασφαλίζουν ότι οι οικείες δραστηριότητες δεν προκαλούν ενόχληση δυνάμενη να έχει σημαντικές επιπτώσεις.
- 35 Όσον αφορά το έγγραφο στοχοθεσίας, η Γαλλική Δημοκρατία επισημαίνει ότι το έγγραφο αυτό δεν περιέχει άμεσα εφαρμοστέες κανονιστικές διατάξεις και ότι πρόκειται περί διαγνωστικού εργαλείου το οποίο παρέχει τη δυνατότητα, βάσει των διαθέσιμων επιστημονικών γνώσεων, να προτείνει στις αρμόδιες αρχές τα μέτρα τα οποία καθιστούν δυνατή την επίτευξη των σκοπών διατηρήσεως τους οποίους επιδιώκει η οδηγία περί οικοτόπων. Προσθέτει επίσης ότι, επί του παρόντος, μόνον για το ήμισυ των εν λόγω τόπων έχει καταρτισθεί το εν λόγω έγγραφο στοχοθεσίας.
- 36 Συνεπώς, το εν λόγω έγγραφο στοχοθεσίας δεν μπορεί να διασφαλίζει συστηματικά και σε κάθε περίπτωση ότι οι οικείες δραστηριότητες δεν προκαλούν ενοχλήσεις δυνάμενες να επηρεάσουν σημαντικά την επίτευξη των σκοπών της εν λόγω οδηγίας.

- 37 Το συμπέρασμα αυτό επιβάλλεται κατά μείζονα λόγο όσον αφορά τα ειδικά μέτρα που έχουν ως σκοπό τη συνεκτίμηση των οικολογικών απαιτήσεων που προσιδιάζουν σε συγκεκριμένο τόπο, δεδομένου ότι η λήψη των μέτρων αυτών στηρίζεται στο έγγραφο στοχοθεσίας.
- 38 Όσον αφορά τους γενικούς κανόνες που έχουν εφαρμογή στις εν λόγω δραστηριότητες, διαπιστώνεται ότι, μολονότι τέτοιου είδους κανόνες είναι βεβαίως δυνατό να περιορίζουν τον κίνδυνο σημαντικών ενοχλήσεων, παρά ταύτα δεν αποκλείουν πλήρως τον κίνδυνο αυτόν, εκτός αν επιβάλλουν επιτακτικά την τήρηση του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων. Η Γαλλική Δημοκρατία δεν ισχυρίζεται ότι κάτι τέτοιο ισχύει εν προκειμένω.
- 39 Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι η Γαλλική Δημοκρατία, προβλέποντας κατά γενικό τρόπο ότι η αλιεία, οι υδατοκαλλιέργειες, η θήρα και οι λοιπές κυνηγετικές δραστηριότητες, οι οποίες ασκούνται υπό τις προϋποθέσεις που τάσσει η κείμενη νομοθεσία και στις περιοχές που αυτή ορίζει, δεν αποτελούν δραστηριότητες οι οποίες προκαλούν ενοχλήσεις ή παρεμφερείς επιπτώσεις, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων.

Όσον αφορά το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων

Επί της πρώτης αιτιάσεως, η οποία αφορά την απαλλαγή των εργασιών, των έργων ή της περιβαλλοντικής διαχειρίσεως που προβλέπουν οι συμβάσεις Natura 2000 από τη διαδικασία εκτιμήσεως των επιπτώσεων στον οικείο τόπο

— Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 40 Η Επιτροπή προσάπτει στο άρθρο L. 414-4, παράγραφος I, δεύτερο εδάφιο, του Κώδικα Περιβάλλοντος ότι δεν συνιστά ορθή μεταφορά του άρθρου 6, παράγραφος 3,

της οδηγίας περί οικοτόπων στο εσωτερικό δίκαιο, καθόσον απαλλάσσει συστηματικά τις εργασίες, τα έργα ή την περιβαλλοντική διαχείριση που προβλέπουν οι συμβάσεις Natura 2000 από την κατά το εν λόγω άρθρο 6, παράγραφος 3 διαδικασία εκτιμήσεως των επιπτώσεων στον οικείο τόπο.

- 41 Κατά το γαλλικό δίκαιο, οι συμβάσεις Natura 2000 συνάπτονται «για την εφαρμογή του εγγράφου στοχοθεσίας», το οποίο περιέχει ιδίως μία ή περισσότερες τυπικές συγγραφές υποχρεώσεων οι οποίες έχουν εφαρμογή στις συμβάσεις Natura 2000, διευκρινίζουσες τις ορθές πρακτικές που πρέπει να τηρούνται κατά τη λήψη των προβλεπομένων από τη σύμβαση μέτρων, τον επιδιωκόμενο σκοπό, καθώς και τα οικεία είδη και τους οικείους οικοτόπους. Μολονότι οι συμβάσεις αυτές πρέπει να είναι σύμφωνες προς το έγγραφο στοχοθεσίας, ουδόλως προκύπτει, κατά την Επιτροπή, ότι αυτές αφορούν αποκλειστικώς και μόνο μέτρα συνδεδεμένα άμεσα με τη διαχείριση του τόπου ή αναγκαία για τη διαχείριση αυτή.
- 42 Η Γαλλική Δημοκρατία ομολογεί ότι οι εργασίες, τα έργα ή η περιβαλλοντική διαχείριση που προβλέπουν οι συμβάσεις Natura 2000 απαλλάσσονται από τη διαδικασία εκτιμήσεως των επιπτώσεων και υποστηρίζει ότι το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων δεν απαιτεί την υποβολή των εν λόγω εργασιών, έργων ή της εν λόγω περιβαλλοντικής διαχείρισεως στην ως άνω διαδικασία εκτιμήσεως, δεδομένου ότι, κατ' αυτήν, δεν βλάπτουν σημαντικά τον οικείο τόπο.
- 43 Συγκεκριμένα, οι συμβάσεις Natura 2000 συνάπτονται, σύμφωνα με το άρθρο L. 414-3 του Κώδικα Περιβάλλοντος, για την εφαρμογή των εγγράφων στοχοθεσίας και αποκλείεται να αντιβαίνουν στους σκοπούς διατηρήσεως των οικοτόπων και των ειδών ή να περιέχουν ενέργειες που δεν είναι αναγκαίες για την καλή κατάσταση διατηρήσεως του τόπου.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 44 Υπενθυμίζεται ότι, κατά το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεδεμένο προς τη διαχείριση του τόπου ή αναγκαίο για τη διατήρηση αυτή, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον εν λόγω τόπο, λαμβανομένων υπόψη των σκοπών διατηρήσεως του τόπου αυτού.

- 45 Συναφώς, δεν αμφισβητείται ότι οι εργασίες, τα έργα ή η περιβαλλοντική διαχείριση που προβλέπουν οι συμβάσεις Natura 2000 μπορούν να χαρακτηρισθούν ως σχέδια, υπό την έννοια του εν λόγω άρθρου 6, παράγραφος 3.
- 46 Συνεπώς, πρέπει να εξετασθεί αν οι εργασίες, τα έργα ή η περιβαλλοντική διαχείριση που προβλέπουν οι συμβάσεις Natura 2000 συνδέονται άμεσα προς τη διαχείριση του τόπου ή είναι αναγκαία για τη διατήρηση αυτή, οπότε, για την παροχή της σχετικής αδείας, δεν απαιτείται να πραγματοποιηθεί η εκτίμηση των επιπτώσεων την οποία αφορά το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.
- 47 Από το άρθρο L. 414-3, παράγραφος I, του Κώδικα Περιβάλλοντος προκύπτει ότι η σύμβαση Natura 2000 συνάπτεται «για την εφαρμογή του εγγράφου στοχοθεσίας» και ότι περιλαμβάνει «ένα σύνολο δεσμεύσεων συμβατών προς τους προσανατολισμούς και τα μέτρα που ορίζει το έγγραφο στοχοθεσίας, σχετικά με τη διατήρηση και, ενδεχομένως, την αποκατάσταση των φυσικών οικοτόπων και των ειδών που οδήγησαν στη δημιουργία του τόπου Natura 2000».
- 48 Κατά το άρθρο L. 414-2, παράγραφος I, πρώτο εδάφιο, του εν λόγω κώδικα, για κάθε τόπο Natura 2000, με το έγγραφο στοχοθεσίας καθορίζονται οι προσανατολισμοί διαχείρισεως, καθώς και τα μέτρα διατηρήσεως ή αποκαταστάσεως.
- 49 Κατά τη Γαλλική Δημοκρατία, η συστηματική απαλλαγή των εργασιών, των έργων ή της περιβαλλοντικής διαχείρισεως που προβλέπουν οι συμβάσεις Natura 2000 από την κατά το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων διαδικασία εκτιμήσεως των επιπτώσεων στον οικείο τόπο δικαιολογείται ως εκ του ότι, κατά το μέτρο που οι συμβάσεις αυτές σκοπούν στην υλοποίηση των σκοπών διατηρήσεως και αποκαταστάσεως που καθορίζονται για τον τόπο, συνδέονται άμεσα προς τη διαχείριση του εν λόγω τόπου ή είναι αναγκαίες για τη διαχείριση αυτή.

- 50 Συνεπώς, η ερμηνεία αυτή υποθέτει ότι τα μέτρα που προβλέπουν οι συμβάσεις Natura 2000, τα οποία σκοπούν στην υλοποίηση των σκοπών διατηρήσεως και αποκαταστάσεως, αποτελούν επίσης, σε κάθε περίπτωση, μέτρα άμεσα συνδεδεμένα προς τη διαχείριση του τόπου ή αναγκαία για τη διαχείριση αυτή.
- 51 Εντούτοις, δεν αποκλείεται οι εργασίες, τα έργα ή η περιβαλλοντική διαχείριση που προβλέπουν οι συμβάσεις αυτές, μολονότι σκοπούν στη διατήρηση ή την αποκατάσταση ενός τόπου, να μη συνδέονται, παρά ταύτα, άμεσα προς τη διαχείριση του τόπου ούτε να είναι αναγκαία για τη διαχείριση αυτή.
- 52 Συναφώς, η Γαλλική Δημοκρατία αναγνωρίζει εξάλλου, στο πλαίσιο της αιτιάσεως που αφορά την άνευ διακρίσεως εφαρμογή του κριτηρίου περί των σημαντικών επιπτώσεων, ότι τα μέτρα διατηρήσεως των οικοτόπων μπορεί να αποβούν ευνοϊκά για ορισμένους οικοτόπους, αλλά να προκαλέσουν τη χειροτέρευση άλλων ειδών οικοτόπων. Αναφέρει, ως παράδειγμα, την αλατοπηγιά: η δημιουργία δεξαμενών που καλούνται αλυκές για τις ανάγκες της βιομηχανικής δραστηριότητας της παραγωγής άλατος συνεπάγεται τη χειροτέρευση των οικοτόπων που αποτελούν οι λιμνοθάλασσες, μολονότι η δραστηριότητα αυτή μπορεί να έχει ευεργετικά αποτελέσματα για την ανανέωση του περιβάλλοντος, χάρη στη διατήρηση ορισμένων ειδών ελών.
- 53 Συνεπώς, ο καθορισμός των σκοπών διατηρήσεως και αποκαταστάσεως στο πλαίσιο του Natura 2000 ενδέχεται να επιβάλλει, όπως ορθώς επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 71 των προτάσεων της, την άρση των συγκρούσεων μεταξύ διαφόρων σκοπών.
- 54 Συνεπώς, προκειμένου να διασφαλίζεται πλήρως η επίτευξη των σκοπών διατηρήσεως τους οποίους επιδιώκει η οδηγία περί οικοτόπων, είναι αναγκαίο, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, κάθε σχέδιο μη άμεσα συνδεδεμένο προς τη διαχείριση του τόπου ή μη αναγκαίο για τη διαχείριση αυτή, το οποίο ενδέχεται να τον επηρεάσει σημαντικά, να υπόκειται σε κατ'ιδίαν εκτίμηση των επιπτώσεων του στον οικείο τόπο, λαμβανομένων υπόψη των σκοπών διατηρήσεως του τόπου αυτού.

- 55 Συνεπώς, το γεγονός και μόνον ότι οι συμβάσεις Natura 2000 είναι συμβατές με τους σκοπούς διατηρήσεως του τόπου δεν μπορεί να κριθεί επαρκές, υπό το πρίσμα του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, προκειμένου οι εργασίες, τα έργα ή η περιβαλλοντική διαχείριση που προβλέπουν οι συμβάσεις αυτές να απαλλάσσονται συστηματικά από την εκτίμηση των επιπτώσεων στους οικείους τόπους.
- 56 Κατά συνέπεια, η Γαλλική Δημοκρατία, απαλλάσσοντας συστηματικά από τη διαδικασία εκτιμήσεως των επιπτώσεων στον οικείο τόπο τις εργασίες, τα έργα ή την περιβαλλοντική διαχείριση που προβλέπουν οι συμβάσεις Natura 2000, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.

Επί της δεύτερης αιτιάσεως, που αφορά την ύπαρξη δραστηριοτήτων για τις οποίες δεν απαιτείται η χορήγηση αδειας

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 57 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το άρθρο L. 414-4, παράγραφος I, πρώτο εδάφιο, του Κώδικα Περιβάλλοντος δεν συμβιβάζεται προς το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, καθόσον υποβάλλει στη διαδικασία εκτιμήσεως των επιπτώσεων στον οικείο τόπο την οποία προβλέπει η διάταξη αυτή μόνον τις πράξεις που αποτελούν αντικείμενο αδειοδοτήσεως ή διοικητικής εγκρίσεως. Τα προγράμματα ή σχέδια που υπόκεινται σε καθεστώς υποβολής δηλώσεως εξαιρούνται από τη διαδικασία αυτή. Τα τελευταία όμως προγράμματα ή σχέδια έχουν σημαντικές επιπτώσεις στον οικείο τόπο, λαμβανομένων υπόψη των σκοπών διατηρήσεως, πράγμα το οποίο αποτελεί καθοριστικό κριτήριο για την εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 3, της εν λόγω οδηγίας.
- 58 Η Γαλλική Δημοκρατία δεν αμφισβητεί το βάσιμο της αιτιάσεως αυτής και επικαλείται απλώς τις νομοθετικές τροποποιήσεις στις οποίες προέβη προς συμμόρφωση με την κοινοτική ρύθμιση, οι οποίες επήλθαν με τον νόμο 2008-757, της 1ης Αυγούστου

2008, περί της περιβαλλοντικής ευθύνης και περί διαφόρων διατάξεων προσαρμογής στο κοινοτικό δίκαιο στον τομέα του περιβάλλοντος (*JORF* της 2ας Αυγούστου 2008, σ. 12361).

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 59 Υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, η ύπαρξη της παραβάσεως πρέπει να εκτιμάται με γνώμονα την κατάσταση του κράτους μέλους ως είχε κατά τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας και ότι το Δικαστήριο δεν μπορεί να λάβει υπόψη τις μεταβολές που επήλθαν στη συνέχεια (βλ. απόφαση της 25ης Ιουλίου 2008, C-504/06, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 24 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 60 Εν προκειμένω, η Γαλλική Δημοκρατία δεν αμφισβητεί ότι η επίμαχη εθνική διάταξη δεν συνιστούσε ορθή μεταφορά του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων στην εσωτερική έννομη τάξη, κατά τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας στις 15 Φεβρουαρίου 2007, ήτοι πριν από την έκδοση του νόμου 2008-757.
- 61 Υπό τις συνθήκες αυτές, χωρίς να χρειάζεται να εξετασθεί αν ο νόμος 2008-757 συμβιβάζεται προς την οδηγία περί οικοτόπων, αρκεί η διαπίστωση ότι ο νόμος αυτός εκδόθηκε μετά τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας.
- 62 Κατά συνέπεια, η Γαλλική Δημοκρατία, απαλλάσσοντας συστηματικά από τη διαδικασία εκτιμήσεως των επιπτώσεων στον οικείο τόπο τις εργασίες, τα έργα ή την περιβαλλοντική διαχείριση που υπόκεινται σε καθεστώς υποβολής δηλώσεως, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.

Επί της τρίτης αιτιάσεως, που αφορά τη μη εξέταση εναλλακτικών λύσεων

— Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 63 Η Επιτροπή προσάπτει στο άρθρο R. 414-21, παράγραφος III, σημείο 1, του Κώδικα Περιβάλλοντος ότι δεν επιβάλλει στον αιτούντα, στο πλαίσιο της δέουσας εκτιμήσεως των επιπτώσεων στον οικείο τόπο την οποία προβλέπει το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, να περιγράψει τις διάφορες εναλλακτικές λύσεις που μπορούν να εξετασθούν για την υλοποίηση του σχεδίου. Συγκεκριμένα, η εκτίμηση αυτή επιβάλλει, αφενός, την περιγραφή των διαφόρων εναλλακτικών λύσεων και την ανάλυση των επιπτώσεών τους στον τόπο και, αφετέρου, τη μελέτη των λύσεων αυτών από τις δημόσιες αρχές, ακόμη και αν δεν βλέπεται η ακεραιότητα του τόπου, πριν αποφανθούν βάσει του εν λόγω άρθρου 6, παράγραφος 3.
- 64 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι απλώς και μόνον η υποχρέωση που επιβάλλεται στον αιτούντα να δηλώνει τους λόγους για τους οποίους δεν υπάρχει κάποια άλλη ικανοποιητική λύση δεν αρκεί για τη διασφάλιση της εξετάσεως εναλλακτικών λύσεων στο πλαίσιο της εκτιμήσεως των επιπτώσεων στον οικείο τόπο. Συνεπώς, η γαλλική κανονιστική ρύθμιση δεν είναι σύμφωνη προς την υποχρέωση εξετάσεως της ελλείψεως εναλλακτικών λύσεων που απορρέει από το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.
- 65 Η Γαλλική Δημοκρατία ισχυρίζεται ότι η επίμαχη διάταξη συνιστά ορθή εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων. Επιπλέον, η γαλλική κανονιστική ρύθμιση ωθεί στην πραγματικότητα τους αιτούντες να μελετούν, να περιγράφουν και να χαρτογραφούν τις εναλλακτικές λύσεις καθώς και να εξηγούν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα κάθε λύσεως, λαμβανομένων υπόψη των σκοπών διατηρήσεως του τόπου.
- 66 Η Γαλλική Δημοκρατία διευκρινίζει ότι, εν πάση περιπτώσει, προς άρση κάθε ασάφειας συναφώς, τα εκτελεστικά διατάγματα του νόμου 2008-757 προβλέπουν ρητώς την υποχρέωση του αιτούντος να περιγράψει τις εναλλακτικές λύσεις.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 67 Με την υπό κρίση αιτίαση, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η δέουσα εκτίμηση που πρέπει να πραγματοποιείται δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων πρέπει επίσης να περιλαμβάνει εξέταση των εναλλακτικών λύσεων.
- 68 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι η αιτίαση αυτή στηρίζεται σε εσφαλμένη ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, τόσο ως προς την έννοια της δέουσας εκτιμήσεως όσο και ως προς το στάδιο της διαδικασίας κατά το οποίο πρέπει να διενεργηθεί η εξέταση των εναλλακτικών λύσεων.
- 69 Συγκεκριμένα, αφενός, κατά πάγια νομολογία, η δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων του σχεδίου επί του οικείου τόπου που πρέπει να πραγματοποιείται δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων συνεπάγεται ότι πρέπει να εντοπιστούν, λαμβανομένων υπόψη των πλέον προωθημένων επιστημονικών γνώσεων επί του θέματος, όλες οι πτυχές του σχεδίου που θα μπορούσαν, αυτές καθεαυτές ή σε συνδυασμό με άλλα σχέδια, να επηρεάσουν τους σκοπούς διατηρήσεως του τόπου αυτού (προπαρατεθείσες αποφάσεις *Waddenvereniging* και *Vogelbeschermingsvereniging*, σκέψη 54, και Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, σκέψη 243). Συνεπώς, η εκτίμηση αυτή δεν περιλαμβάνει την εκτίμηση εναλλακτικών λύσεων σε σχέση με συγκεκριμένο σχέδιο.
- 70 Αφετέρου, επισημαίνεται ότι η υποχρέωση εξετάσεως εναλλακτικών λύσεων σε σχέση με ορισμένο σχέδιο δεν απορρέει από την εφαρμογή της παραγράφου 3 του άρθρου 6 της οδηγίας περί οικοτόπων, αλλά της παραγράφου 4 του άρθρου αυτού (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 14ης Απριλίου 2005, C-441/03, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, Συλλογή 2005, σ. I-3043, σκέψεις 27 επ.).
- 71 Συγκεκριμένα, κατά το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας περί οικοτόπων, η εξέταση στην οποία σκοπεί το εν λόγω άρθρο 6, παράγραφος 4, η οποία αφορά ιδίως

την απουσία εναλλακτικών λύσεων, μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνον εφόσον τα συμπεράσματα που απορρέουν από την εξέταση των επιπτώσεων η οποία πραγματοποιείται δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων είναι αρνητικά ή σε περίπτωση που το σχέδιο πρέπει παρά ταύτα να υλοποιηθεί για επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος (βλ. υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, σκέψεις 26 και 27).

72 Ως εκ τούτου, κατά το πέρας της εκτιμήσεως των επιπτώσεων που πραγματοποιείται βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων και σε περίπτωση αρνητικού αποτελέσματος της εκτιμήσεως αυτής, οι αρμόδιες αρχές έχουν την επιλογή είτε να μη χορηγήσουν άδεια για την υλοποίηση του εν λόγω σχεδίου είτε να τη χορηγήσουν δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας αυτής, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις της εν λόγω διατάξεως (βλ. απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2006, C-239/04, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, Συλλογή 2006, σ. I-10183, σκέψη 25, και, υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Waddenvereniging και Vogelbeschermingsvereniging, σκέψεις 57 και 60).

73 Υπό τις συνθήκες αυτές, η εξέταση των εναλλακτικών λύσεων την οποία επιβάλλει το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας περί οικοτόπων δεν αποτελεί στοιχείο που πρέπει να λαμβάνουν υπόψη οι αρμόδιες εθνικές αρχές κατά τη δέουσα εκτίμηση βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, σκέψη 28).

74 Συνεπώς, αβασίμως προβάλλει η Επιτροπή ότι το άρθρο R. 414-21, παράγραφος III, σημείο 1, του Κώδικα Περιβάλλοντος δεν συμβιβάζεται συναφώς με το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.

75 Κατά συνέπεια, η υπό κρίση αιτίαση δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

76 Κατόπιν όλων των ανωτέρω, διαπιστώνεται ότι η Γαλλική Δημοκρατία:

- αφενός, προβλέποντας κατά γενικό τρόπο ότι η αλιεία, οι υδατοκαλλιέργειες, η θήρα και οι λοιπές κυνηγετικές δραστηριότητες, οι οποίες ασκούνται υπό τις προϋποθέσεις που τάσσει η κείμενη νομοθεσία και στις περιοχές που αυτή ορίζει, δεν αποτελούν δραστηριότητες οι οποίες προκαλούν ενοχλήσεις ή παρεμφερείς επιπτώσεις και,
- αφετέρου, απαλλάσσοντας συστηματικά από τη διαδικασία εκτιμήσεως των επιπτώσεων στον οικείο τόπο τις εργασίες, τα έργα ή την περιβαλλοντική διαχείριση που προβλέπουν οι συμβάσεις Natura 2000 και
- απαλλάσσοντας συστηματικά από τη διαδικασία εκτιμήσεως των επιπτώσεων στον οικείο τόπο τις εργασίες, τα έργα ή την περιβαλλοντική διαχείριση που υπόκεινται σε καθεστώς υποβολής δηλώσεως,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει, αντιστοίχως, από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων και από το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής.

Επί των δικαστικών εξόδων

77 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δυνάμει του άρθρου 69, παράγραφος 3, του ίδιου κανονισμού, το Δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει ότι κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά του έξοδα σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων.

- 78 Στην υπό κρίση υπόθεση πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ορισμένες από τις αιτιάσεις της Επιτροπής δεν έγιναν δεκτές.
- 79 Κατά συνέπεια, πρέπει να καταδικασθεί η Γαλλική Δημοκρατία στα δύο τρίτα των δικαστικών εξόδων και η Επιτροπή στο ένα τρίτο των εξόδων αυτών.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφασίζει:

1) Η Γαλλική Δημοκρατία,

- αφενός, προβλέποντας κατά γενικό τρόπο ότι η αλιεία, οι υδατοκαλλιέργειες, η θήρα και οι λοιπές κυνηγετικές δραστηριότητες, οι οποίες ασκούνται υπό τις προϋποθέσεις που τάσσει η κείμενη νομοθεσία και στις περιοχές που αυτή ορίζει, δεν αποτελούν δραστηριότητες οι οποίες προκαλούν ενοχλήσεις ή παρεμφερείς επιπτώσεις και,

- αφετέρου, απαλλάσσοντας συστηματικά από τη διαδικασία εκτιμήσεως των επιπτώσεων στον οικείο τόπο τις εργασίες, τα έργα ή την περιβαλλοντική διαχείριση που προβλέπουν οι συμβάσεις Natura 2000 και

- απαλλάσσοντας συστηματικά από τη διαδικασία εκτιμήσεως των επιπτώσεων στον οικείο τόπο τις εργασίες, τα έργα ή την περιβαλλοντική διαχείριση που υπόκεινται σε καθεστώς υποβολής δηλώσεως,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει, αντιστοίχως, από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, και από το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής.

2) Απορρίπτει κατά τα λοιπά την προσφυγή.

3) Καταδικάζει τη Γαλλική Δημοκρατία στα δύο τρίτα των δικαστικών εξόδων. Καταδικάζει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο ένα τρίτο των εξόδων αυτών.

(υπογραφές)